

Забезпечення безпеки особи, яка уклала угоду про визнання винуватості

Холодило П.В., аспірант кафедри кримінального процесу НАВС.

При розкритті конкретного кримінального правопорушення державні та особисті інтереси часто не збігаються. Обов'язок держави полягає у застосуванні встановлених і регламентованих законом засобів з метою встановлення винуватого у вчиненні злочину та притягнення його до відповідальності. Обов'язок громадянина полягає у виконанні громадянського обов'язку щодо надання допомоги державним органам у виконанні покладеного на нього обов'язку. Водночас, особисті інтереси полягають, насамперед, у збереженні наявних у громадянина благ, інтересів, їх недоторканності та непорушності. Індивід може і повинен бути зацікавлений у наданні допомоги компетентним органам у виконанні їх державних обов'язків, проте не можна цю особисту зацікавленість розглядати як обов'язок.

Дещо інша ситуація складається при виконанні умов угоди про визнання винуватості. З одного боку підозрюваний (обвинувачений) свідомо бере на себе зобов'язання, але можливо не сприймаючи їх як такі, що несуть небезпеку для нього та членів його сім'ї. З іншого боку, зміст угоди з таким обов'язком полягає в тому, що тільки ця особа має можливість надати докази злочинної діяльності інших осіб і в деяких випадках ця особа є єдиним джерелом доказової інформації – саме тому сторона обвинувачення і укладає з підозрюваним цю угоду. О.О. Тертишная зазначає: «договор з правоохоронними органами очень опасен для лиц, идущих на компромисс, поскольку сотрудничающие с правоохранительной системой, как правило, приговариваются за это «честными» собратьями к смерти. Зачастую, будучи основным источником доказательства, их смерть является единственным путем лишения следствия перспектив формирования доказательственной базы, а жизнь опасна на воле и ещё более опасна в «зоне». Их приходится изолировать, они коротают свой век в камерах, но и здесь криминал через связи и влияния в уголовном мире подвергает их систематическому третированию и психологическому давлению через сокамерников».

Ризик та інтенсивність впливу криміналу на осіб – учасників кримінального процесу, зростає в залежності від процесуального статусу та змісту інформації, що надає особа, яка співпрацює зі слідством. Звісно, учасник злочину має найбільш точну та детальну інформацію не тільки про сам момент вчинення, але і про підготовку злочину, про осіб, які його організували (але самі не приймали участі) тощо. Окрім цього, небезпека (для злочинців) співпраці зі слідством становить наявність загальної превенції, оскільки знижується рівень довіри серед членів групи, що може призвести її розформування та відмови від вчинення злочинів (які є джерелами прибутку). Тобто, захист осіб, які співпрацюють зі слідством, є ефективним засобом протидії злочинності, способом досягнення основної мети кримінального судочинства. Забезпечення безпеки повинно поширюватися на будь-яку особу, залучену до сфери дії кримінально-процесуальних правовідносин. При забезпеченні безпеки тільки частини суб'єктів цієї діяльності завжди залишається імовірність протиправного впливу на інших з боку злочинців, унаслідок чого заподіюється шкода інтересам правосуддя, особистості, суспільства і держави.

Забезпечення безпеки осіб, які співпрацюють зі слідством, є однією з найбільш актуальних проблем у правових системах різних країн світу. Ефективність розслідування залежить від наявності дієвої системи гарантії безпеки осіб, які приймають участь у кримінальному судочинстві, оскільки небезпека застосування до підозрюваних або їх близьких осіб насильства з боку інших членів злочинної групи можуть призвести до відмови у співробітництві. Управлінням ООН по наркотикам та злочинності затверджені Рекомендації щодо захисту свідків у кримінальних провадженнях по організованій злочинності. Вказані Рекомендації, засновані на узагальненні досвіду правоохоронних органів країн-учасників ООН, передбачають обов'язкове створення системи виправних закладів для осіб, що співпрацюють зі слідством (свідки - обвинувачені). У відповідності з цими Рекомендаціями, в ряді держав створені спеціальні органи (наприклад, у США – Служба федеральних маршалів), прийняті спеціальні правові акти (Республіка Казахстан, Республіка Молдова, Італія, Німеччина), у РФ – це Державна програма РФ «Забезпечення безпеки потерпілих, свідків та інших учасників кримінального судочинства», у США діє спеціальна Федеральна програма захисту свідків по кримінальних справах, пов'язаних з організованою злочинністю.

На нашу думку, інститут угод в частині співробітництва може отримати розповсюдження у практиці кримінального судочинства тільки при наявності у підозрюваного (обвинуваченого)

впевненості, що їм буде забезпечена безпека, захист, адекватний реальним загрозам, які виникають при їх співробітництві зі слідством. Що стосується вітчизняних реалій, то безпосередньо у главі 35 (Кримінальне провадження на підставі угод) КПК України не передбачено необхідність та можливість захисту особи, яка уклала угоду про визнання винуватості. Разом з тим, незалежно від того, чи зобов'язалася особа співпрацювати у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, або просто визнала себе винуватою, вона все одно наражається на небезпеку.